

SEMNIFICAȚIILE PRECREȘTINE ALE APEI NEÎNCEPUTE

Adrian Petru Danciu

Disertația noastră pe acest subiect va fi simplă și sperăm, cât se poate de clară și la obiect. Ca idee generală ne vom plasa undeva în sfera magicului, a superstițiosului. Cu alte cuvinte, în mare vorbind, ne regăsim în zona credințelor precreștine¹, urmărind, atât cât este cazul influența creștină asupra problemei în discuție.

Ideea de *apă neîncepută* își găsește originea în aceea de *apă moartă*. Aceasta din urmă surprinde perfect *aspectul mitologic* și totuși *magico-terapeutic* al simbolismului apei ca lichid binecuvântat; pe când *apa neîncepută* este doar prelungirea *magică, practică* și de ce nu, actuală, am putea spune, a celei moarte.

În basme, *apa moartă* nu este, așa cum se poate aștepta, contrariul *apei vieții* (sau *apei vii*, cum mai este numită); din contră, prima intră în armonie cu ultima atunci când sunt folosite împreună. După ce eroul este ciopârțit de creaturi întunecate, e readus la viață, reconstituit mădular cu mădular, la început prin utilizarea *apei morții* – care-l reface fizic și apoi prin utilizarea *apei vieții* – care-i readuce sufletul în trup din lumea umbrelor. Numai astfel reintegrat în mit, el se manifestă victorios asupra forțelor răului. Ne exprimăm de parcă am vorbi de o *inițiere*.

Practic, fără o „renaștere”, dacă am putea-o numi astfel, eroul nu poate învinge zmeul mult mai puternic inițial. Putem suspecta aici *apa moartă* dar și *apa vie* ca parte integrantă a practicilor de tip *șamanic*. Fără a dori să exagerăm am spune mai departe că la început cele două numiri să fi definit substanțe care ar fi putut fi ingerate cu scop inițiativ, fiind de asemenea necesară și o a doua persoană (care apare și în basme), ea administrând „șamanului” bine cunoscuta *apă a vieții*, care să-l readucă bineînțeleles printre cei vii, din starea extatică în care se află. Desigur sunt multe elemente care pot intra aici în discuție. Totuși ideea de bază pe care doresc să o subliniez este aceea că acești doi termeni, aparent antagonici, nu s-au născut așa, pur și simplu, ci în urma unui tip anume de experimentare, dintre care, cel mai plauzibil ni se pare a fi șamanismul.

Despre *apa vie*, Ivan Evseev spunea că în „mitologia românească, mai ales în basme, nu e decât un aspect al *apei miraculoase* cu care se vindecă sau este înviat eroul solar răpus de un dușman”². Vedem aici cum și Evseev susține aceeași tipologie.

Cele două, atât *apa vie* cât și *cea moartă* nu sunt în esență decât părți constituente ale aceleiași *ape miraculoase*, pe care *apa neîncepută* le preia și le pune mai clar în evidență, neuitând să amintim aici și de influențele ulterioare (creștine dar și crețice) pe

care le primește.

Domnul Viorel Boldureanu inventariază trei tipuri principale de *apă neîncepută*. Prima și cea mai importantă este *apa luată de la fântână* sau din *râuri* la *revărsatul zorilor*, în momentul în care primele raze ale soarelui ating lumea. Se folosește mai ales la spălarea pe față, cu alte cuvinte, la trezirea spiritului, dar și la adăpatul animalelor, fiind nespurcată și deci plină de mană. În trecut fie spus, *udarea de trei ori a feței* în zori, cu *apa neîncepută*, trimite la *întreita scufundare în apa botezului*. Iată o influență pe care o putem considera creștină. E ca și cum rememorarea actului renașterii s-ar face în fiecare zi. Interesant este că, de cele mai multe ori, e luată din fundul fântânii, din „lumea adâncurilor”, din „apele primordiale”.

Apa care curge în zori pe un pârâu se folosește la farmecele de dragoste. Ne putem imagina o tână fată carc, intrând dimineața cu picioarele în râu, învățată de o *babă*, rostește un *descântec*.

Urmează apoi *picăturile de rouă*, mai ales cele strânse de Sângeorz, la Joile Mari și de Sânzâiene. În aceste perioade, fiind culeasă în zorii zilei, *roua* potențează forța magică a ierburilor de leac. Aici avem două aspecte:

1. Relația *rouă-ierburi de leac* ne trimite cu gândul la magia populară, plină de elemente șamanice.

2. De obicei, la fel cum am amintit mai sus, este utilizată ca „vrajă de dragoste”, fecioarele spălându-se cu ea pentru a intra în atenția băieților tineri. Nu e doar un simplu act magic, o superstiție, ci unul aparținător unui *cult al fertilității*; o posibilă formă de inițiere în *riturile de pubertate*, chiar dacă, din păcate nu suntem siguri, neputând proba acest aspect.

În fine, *apa de botez*, sau „apa de scaldă”, deține rol integrator pentru copilul care o dată intrat în viață este purificat de forțele întunecate³. În Moldova se crede că pruncii nebotezați ajung *moroni*, lucru care nu se petrece dacă nu s-ar putea produce desprinderea de tenebrele creației (contaminată cu rău în erezia *bogumilă*⁴) prin actul sacru al botezului⁵.

Practicile magice, și cu acest aspect ne vom apropia de sfârșit, apelează des la *apa neîncepută*. În magie ea primește numele de *apă exorcizată*.

Înainte de a invoca forțele spirituale, spunem noi, malefice, magul, pe lângă alte operațiuni pregătitoare, este obligat să se purifice prin îmbăiere, *în fiecare dimineață*. Bineînțeles apa din baie este consacrată mai înainte de a intra în ea prin rostirea unor psalmi biblici⁶.

În general, fie că este vorba de magie sau vrăjitorie, ea este folosită în trei situații:

Prima este aceea de aflare a ursitului, prin farmecele de dragoste⁷ despre care am mai vorbit; a doua este *descântecul*, mai ales cel de alungare a demonului care aduce *deochiul*, în care mai de efect este *apa neîncepută* decât cea simplă⁸; și în fine, în

practicile *divinatorii*,⁹ unde ritualul este mai complicat.

Sintetizând toate cele arătate până acum într-o concluzie cât se poate de simplă, putem spune că apa morții și a vieții pot fi privite din perspectiva practicilor de tip șamanic, cele două reducându-se mai târziu la utilizarea simplă a apei neîncepute, în riturile magice, bineînțeles sub influențe păgâne și creștine deopotrivă.

NOTE

¹Vezi Gh. Vlăduțescu, *Filosofia legendelor cosmogonice românești*, Ed. Minerva, București 1982, p. 66-72.

²Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Ed. Amarcord, Timișoara 1999, p. 41.

³Cf. Ioan Viorel Boldureanu, *Credințe și practici magice. Eseu despre orizontul mintal tradițional*, vol. I, Ed. Brumar, Timișoara 2000, p. 51-52.

⁴„Dualismul lor eretic, care recunoștea în diavol un înger căzut și în același timp creatorul cerurilor, al pământului și al omului, era prezent cu ajutorul unor interpretări alegorice ale parabolilor biblice” (Yuri Stoyanov, *Tradiția ascunsă a Europei. Istoria secretă a ereziei creștine în Evul Mediu*, Ed. Polirom, Iași 1999, p.115)

⁵S. Fl. Marian, *Nașterea la români. Studiu etnografic*, vol.I, Ed. Saeculum I.O., București 2000, p. 63.

⁶Paul Ștefănescu, *Magia Înaltă*, Ed. Miracol, București 1997, p. 276-277.

⁷În acest sens, vezi o practică asemănătoare, *floarea descântată* la Iana Teiu, *Jocul cu focul. Vrăji, farmece, descânțete*, Ed. Miracol, București 1993, p. 66-68, 178-180 (desfacerea de urât).

⁸A. Harmaj, *Între noi și cer*, Ed. H. jr., București 1995, p. 64; Iana Teiu, *op. cit.*, p. 205-208.

⁹Mama Xenia, *Vrăjitoria se învață*, Ed. LVB, București 1996, p. 96-97.

ON THE PRE-CHRISTIAN SIGNIFICANCE OF THE GENUINE WATER

Summary

The idea of the genuine water originates in that of the dead water. It perfectly spotlights the mythology and the magic-therapeutic aspects of the water symbolism, as a blessed liquid, while the genuine water is only a magical, practical and current extension of the dead water. The living water and the dead one are nothing but constituents of the same miraculous water, turned into the genuine water and clearly highlighted by it, including the ulterior Christian and pagan influences. The water of death and the water of life may also be studied as shamanist practices both of them being later reduced to the simple using of the genuine water within the pagan and the Christian magic rites.